

STUDENTŲ POŽIŪRIS Į NEFORMALIOJO IR SAVAIMINIO MOKYMO SI PASIEKIMŲ PRIPAŽINIMO SVARBĄ

Eglė Stasiūnaitienė, Vilma Šlentnerienė

LT

ANOTACIJA

Straipsnyje aptariama neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo problematika, apibrėžiama tokio mokymosi pripažinimo socialinė vertė. Analizuojamas studentų poreikis vertinti ir pripažinti neformaliojo ir savaiminio būdu įgytus mokymosi pasiekimus. Diskutuojama apie tai, kad neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas ir pripažinimas padeda siekti aukštojo mokslo prieinamumo, individualizuotų studijų, lankstesnės studijų organizavimo tvarkos.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS:

neformalusis ir savaiminis mokymasis, vertinimas, mokymosi pasiekimų pripažinimas, svarba

IVADAS

Mokymasis yra sudėtingas, įvairiapusis dalykas, kuris neturėtų būti prilyginamas tik formaliajam švietimui. Šiuolaikiniame gyvenime svarbi atsižvelgti į mokymosi veiklos įvairovę, į tai, kad mokymasis yra ir veikla, ir vaidmenys, kuriuos įvairiu metu ir įvairiose situacijose galima keisti. Mokymasis visą gyvenimą išplečia mokymo ir mokymosi sampratą, o mokymosi savivada ir savarankiškumas tampa svarbiais žmogaus veiklos ir asmenybės ypatumais. Mokymosi visą gyvenimą praktinis įgyvendinimas dažniausiai apima kelis pagrindinius tikslus. Pirmiausia tai – ekonominio augimo, valstybių, įmonių ir individų konkurencingumo skatinimo veiksnys. Antra, tai yra pilietiškumo skatinimo veiksnys: mokymasis svarbus socialinei integracijai, daugiakultūriškumo sanglaudai, bendruomeniškumo palaikymui. Trečia, mokymasis svarbus individo asmeniniam augimui, asmeninės vertės stiprinimui ir gyvenimo kokybės užtikrinimui.

Tiriamosios problemos aktualumas

Mokymosi visą gyvenimą erdvėje išryškėja poreikis nustatyti, vertinti ir pripažinti piliečių neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus. Šis poreikis pabrėžiamas įvairiuose tarptautiniuose švietimo dokumentuose. Bolonijos deklaracijoje (1999), siekiant sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę ir skatinti mobilumą, numatoma ypač daug dėmesio skirti studentams, studijų prieinamumui, galimybėms mokytis ir su tuo susijusioms paslaugoms. Europos mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001) kaip nuolatinio ir visuotinio mokymosi sąlyga pabrėžiama įvairių švietimo ir mokymosi sistemų lygių bei sričių, tarp jų ir neformaliojo bei savaiminio mokymosi, bendra veikla. Berlyno komunikate (2003), kalbant apie mokymosi visą gyvenimą nuostatų plėtrą aukštajame moksle, aukštosios mokyklos raginamos pripažinti ankstesnį mokymąsi. Šiame komunikate užfiksuotas ministrų susitarimas vadovautis nuostata, kad ankstesnio mokymosi pripažinimas yra aukštojo mokslo dalis. Bergene (2005) vykusiame susitikime aptarta anksčiau įgyto išsilavinimo, (įskaitant neformalųjį ir savaiminį mokymąsi) kaip aukštojo mokslo programų dalies, pripažinimo svarba. Londono komunikate (2007), siekiant numatyti Europos aukštojo mokslo atsaką į globalizacijos iššūkius, pabrėžta, kad teisingas aukštojo mokslo kvalifikacijų pripažinimas, studijų laikotarpiai ir ankstesnis mokymasis (formalusis ir neformalusis) yra esminiai nacionalinio ir pasaulinio konteksto komponentai.

2009 m. Leuven ir Louvain-la-Neuve universitetuose organizuotoje konferencijoje siūlyta ir toliau sutelkti dėmesį į aukštojo mokslo prieinamumą, kokybę ir aukštojo mokslo sistemų įvairovės plėtojimą. Suformuluota dešimt Europos aukštojo mokslo erdvės tobulinimo per ateinančią dešimtmetį prioritetų, tokių, kaip „prieinamumas visoms socialinėms grupėms; mokymosi visą gyvenimą dimensijos tapimas visų aukštojo mokslo sistemų norma; orientavimasis į studentą, tuo pačiu pabrėžiant aukštojo mokslo mokomąją misiją“ ir kt. (The Bologna process 2020–...).

Vadovaujantis Europos Sąjungos šalių narių švietimo plėtotės iki 2010 m. siekais, Lietuvos švietimo strategijoje 2003–2012 išskirti pagrindiniai žingsniai, tarp kurių nurodytas tikslas išplėtoti tęstinę, prieinamą ir socialiai teisingą, užtikrinančią mokymąsi visą gyvenimą švietimo sistemą, kuri sujungtų bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, studijas, formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi formas į bendrą švietimo erdvę. Siekiant šio tikslo, Švietimo strategijoje numatyta sukurti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų formalaus pripažinimo sistemą.

Tyrimo objektas – studentų neformaliojo ir savaiminio būdu įgytų mokymosi pasiekimų pripažinimo svarba.

Straipsnio tikslas – išryškinti studentų neformaliojo ir savaiminio būdu įgytų mokymosi pasiekimų pripažinimo svarbą.

Straipsnio tikslas buvo pasiektas išanalizavus ir apibendrinus mokslinę literatūrą bei anketinės apklausos būdu nustačius VDU studentų požiūrį į neformaliojo ir savaiminio būdu įgytų mokymosi pasiekimų pripažinimo svarbą.

Pagrindinių sąvokų žodynelis

Kandidatas – asmuo, pareiškęs ketinimą ir dalyvaujantis neformaliojo ar savaiminio būdu

įgytų mokymosi pasiekimų įvertinimo procedūroje (Stasiūnaitienė, Kaminskienė 2009).

Neformalusis mokymasis – savarankiško mokymosi procesas, vykstanti įvairioje aplinkoje, tačiau pasižymintis planingumu, turintis tikslus ir ribotas laiko atžvilgiu (Bjornavold 2000, Laužackas 2005). Kitaip nei formaliojo mokymosi atveju, neformalusis mokymas dažniausiai nėra baigiamas valstybės pripažintu dokumentu.

Mokymosi pasiekimai pasireiškia kaip žinios, įgūdžiai, gebėjimai ir vertybinės nuostatos, kuriuos asmuo gali pademonstruoti; mokymosi pasiekimai dar gali būti vadinami subjektyviaisiais mokymosi ar studijavimo rezultatais (Tissot 2004, Laužackas 2005).

Mokymosi pasiekimų pripažinimas – kompetentingos institucijos patvirtinimas, kad individualūs formaliojo, neformaliojo ar savaiminio mokymosi aplinkoje įgyti mokymosi pasiekimai buvo įvertinti vadovaujantis iš anksto numatytais kriterijais (Bjornavold 2009).

Savaiminis (informalusis) mokymasis – savarankiškas mokymasis, kuris, kaip ir neformalusis mokymasis, gali vykti įvairioje aplinkoje, tačiau nėra iš anksto suplanuotas ir apgalvotas, tikslingas ir specialiai organizuotas, gali trukti ilgą laiką (Bjornavold 2000).

Vertinimas – informacijos (faktų) apie mokinių (studentų) mokymosi rezultatus, kaip tam tikro jų intelektualinio pajėgumo pokyčius, kaupimas, analizavimas ir sisteminimas (Tissot 2004; Laužackas 2005).

1. NEFORMALIOJO IR SAVAIMINIO MOKYMOSI PASIEKIMŲ VERTINIMO IR PRIPAŽINIMO SOCIALINĖ VERTĖ

Žvelgiant iš sociokultūrinės ir situacinės mokymosi perspektyvos, svarbu paminėti, kad dauguma dalykų yra daug efektyviau išmokstami neformaliojo arba savaiminio mokymosi būdu. Kasdien įgyjamos žinios yra susijusios su specifiniu kontekstu – natūralia aplinka. Tipiški tokio mokymosi pavyzdžiai galėtų būti užsienio kalbos mokymasis natūralioje kalbinėje aplinkoje, praktinių įgūdžių įgijimas darbo vietoje, vadovaujant labiau patyrusiam darbuotojui. J. Lave ir E. Wenger (1991), remdamiesi antropologiniu požiūriu, teigia, kad bendruomenėje galima puikiai mokytis išvengiant formaliojo mokymosi. Taigi, integruojant kognityvinę ir socialinę mokymosi prigimtį, atskleidžiamos dvi mokymosi prielaidos. Pirmoji, grindžiama empiriniu pažinimu, teigia, kad bet kokio mokymosi esmė glūdi patirtyje. Antroji prielaida pagrįsta situacinėmis mokymosi teorijomis: teigiama, kad mokymasis priklauso nuo situacijos, į kurią patenkama (Lave, Wenger 1991; Berger, Luckamann 1999). Įvardijus individualią neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertę, svarbu išryškinti tokio mokymosi pasiekimų socialinį pripažinimą. Problema yra tai, kad susiklosčius ilgalaikėms formaliojo mokymosi tradicijoms, lemiančioms teisinį ir socialinį tokio mokymosi pripažinimą, nėra lengva gretinti formalųjį, neformalųjį ir savaiminį mokymąsi. Esant tokiai situacijai, neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas ir pripažinimas tampa viena iš grandžių, jungiančių formalųjį ir neformalųjį mokymąsi.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas ir pripažinimas svarbus tuo, kad skatina permąstyti turimą patirtį ir jos vertę. Šio proceso metu plėtojami asmens savivados, savistabos, savianalizės gebėjimai. Tai būtų galima vertinti kaip savaiminį mokymąsi, nulemtą turimos patirties įvertinimo aplinkybių. Esamos patirties išryškinimas ir jos vertės įprasminimas naudingas ir asmeniui, ir organizacijai. Vieną kartą internalizuota (tapusi žinojimu, akivaizdžiais faktais) informacija pakeičia veiklos sąlygas ir pačią veiklą. Asmeniui tai naudinga, nes padeda rasti profesinės veiklos ir asmeninių problemų sprendimus, padidina darbo vertę ir našumą, sustiprina darbuotojo pasitikėjimą savo jėgomis, sukuria platesnes karjeros perspektyvas. Organizacija ne tik sutaupo lėšas, skirtas darbuotojų perkvalifikavimui ar mokymams tam tikrai darbuotojo kvalifikacijai įgyti, – pripažinus neformaliuoju ir savaiminiu būdu įgytus mokymosi pasiekimus, padidinamas žmogiškųjų išteklių potencialas įmonėse ir skatinama darbuotojų motyvacija. Tokiu būdu sukuriama palankesnė sąlyga ne tik organizacijos lankstumui, bet ir darbuotojų, piliečių

socialinio statuso kitimui ir kilimui.

Neformaliuoju ar savaiminiu būdu įgytos žinios ir gebėjimai, viena vertus, reikalauja sąlyginai ilgesnio jų nustatymo, dokumentavimo ir įvertinimo proceso, tačiau, antra vertus, įvertinus tokius mokymosi pasiekimus, galima formaliai pripažinti asmens įgytas kompetencijas, susieti jas su konkrečioje studijų programoje nurodytais studijų rezultatais, sudaryti individualaus mokymosi (studijų) planus atveriant galimybę daugiau laiko skirti dar nepasiektiems studijų rezultatams ir neturimoms kompetencijoms įgyti. Darbo rinkoje, įvertinus anksčiau įvairiais mokymosi būdais įgytą asmens patirtį, pasiekimai gali būti pripažįstami kaip dalis kompetencijų, reikalingų kvalifikacijai patvirtinti. Taigi asmuo išvengia dalies formaliojo mokymosi ir / ar mokymosi kursų, t. y. dvigubo mokymosi.

2. ĮVERTINIMO PROCEDŪROS ETAPAI SIEKIANT NEFORMALIOJO IR SAVAIMINIO MOKYMOSI PASIEKIMŲ PRIPAŽINIMO

J. Bjornavold (2009) nurodo, kad mokymosi pasiekimų pripažinimas – tai kompetentingos institucijos patvirtinimas, kad individualūs formaliojo, neformaliojo ar savaiminio mokymosi aplinkoje įgyti mokymosi pasiekimai buvo įvertinti vadovaujantis iš anksto numatytais kriterijais.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo procedūrai būdingi nuoseklūs žingsniai ar etapai ir su jais tiesiogiai susijusios funkcijos bei veiksmai, reikalingi asmens mokymosi pasiekimams nustatyti ir įvertinti. Nors įvairiose šalyse neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo žingsniai vadinami ir apibrėžiami skirtingai, tačiau šioms procedūroms būdingi keli nuoseklūs ir integruoti etapai: *informavimas, konsultavimas, vertinimas, sprendimo priėmimas*.

Informavimo etapas yra skirtas supažindinti kandidatą su įvertinimo procedūra, principais, kriterijais, galimais rezultatais (atskirų kompetencijų pripažinimu, individualius poreikius atitinkančiomis studijomis ir pan.). Daugelyje šalių informavimo etapas yra suprantamas kaip viešinimo priemonė, kurią pasitelkusi institucija, atliekanti įvertinimą ir pripažinimą, plečia visuomenės suvokimą apie neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo pripažinimo galimybes; įvertinimo pabaigoje pristatomos atsiveriančios galimybės pradėti ar tęsti studijas.

Kitas įvertinimo etapas – *konsultavimas* – plačiąja prasme yra procesas, kurio metu konsultantas ar patarėjas padeda kandidatui pasirengti įvertinimo procesui. Šiame etape turi būti siekiama aiškumo, sąžiningumo kandidato atžvilgiu, t. y. asmuo turi žinoti, koks bus jo indėlis įvertinimo metu, kiek reikės laiko, kokiais kriterijais bus vadovujamasi įvertinant, kaip bus atsižvelgta į individualią situaciją ir kitus aspektus. Konsultavimas gali būti individualus ir grupinis. Konsultavimo metu išsamiai pristatomos įvertinimo procedūros. Skirtingai nuo informavimo etapo, kurio metu nurodomi įvertinimo etapai ir principai, konsultavimo metu su kandidatu aptariama įvertinimo procedūra daug dėmesio skiriant turimiems mokymosi pasiekimų įrodymams, analizuojamas jų atitikimas siekiamiems studijų ar mokymo programose nurodytiems rezultatams ar profesijos standartuose apibrėžtomis kompetencijoms.

Konsultantai privalo gerai išmanyti ir institucijos studijų programas, todėl labai dažnai konsultantais dirba įvairių studijų programų atstovai, gerai žinantys, kokių studijų rezultatų ir kompetencijų pagrindu tos programos sudarytos. Dėl šios priežasties, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje tas pats asmuo dažnai tampa ir konsultantu, ir vertintoju.

Priešpaskutiniame – *vertinimo* etape – analizuojami kandidato mokymosi pasiekimų įrodymai, pateikti mokymosi pasiekimų aplanke, liudininčių parodymuose, rekomendacijose, klientų atsiliepimuose ar kitais būdais. Nustatoma, ar jie atitinka ir kiek atitinka studijų ar mokymo programoje apibrėžtus studijų ar mokymosi rezultatus arba profesiniuose standartuose įvardytas kompetencijas.

Baigiamasis įvertinimo procedūros etapas – *sprendimo priėmimas*. Sprendimą apie tai, kokios asmens kompetencijos yra pripažįstamos, priima vertintojas arba vertinimo komisija. Jei

asmens turimi mokymosi pasiekimai iš dalies atitinka studijų programos rezultatus, išduodamas turimus mokymosi pasiekimus patvirtinantis pažymėjimas. Gali būti, kad kandidato mokymosi pasiekimų įrodymų nepakanka ir jis turi studijuoti pagal visą mokymo / studijų programą norimoms kompetencijoms įgyti. Tokiu atveju parengiamas individualaus mokymosi planas ir kandidatas gali rinktis tik tuos studijų programos modulius ar dalykus, kurių trūksta norimoms kompetencijoms ar kvalifikacijai įgyti. Jei asmens turimi mokymosi pasiekimai visiškai atitinka studijų programoje įvardytus studijų ar mokymosi rezultatus, kandidatui išduodamas kvalifikaciją patvirtinantis diplomas. Tai būna retai, tačiau Europoje yra tokių atvejų.

3. NEFORMALIUOJU IR SAVAIMINIU BŪDU ĮGYTŲ MOKYMO SI PASIEKIMŲ PRIPAŽINIMO SVARBA: VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO STUDENTŲ ATVEJIS —

Nuo 2008 m. Vytauto Didžiojo universitete (toliau – VDU) studentams sudaroma galimybė siekti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo. Tai vienas iš būdų nuolatinio mokymosi visą gyvenimą kontekste užtikrinti studentams aukštojo mokslo prieinamumą, individualizuotas studijų programas, atitinkančias studentų poreikius.

Empirinio tyrimo tikslas – nustatyti VDU studentų požiūrį į neformaliojo ir savaiminiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų įvertinimo ir pripažinimo svarbą. Siekiant šio tikslo, 2009 m. pavasario semestre Vytauto Didžiojo universitete buvo vykdyta studentų apklausa raštu. 2008–2009 m. galimybė pripažinti kompetencijas dažniausiai domėjosi I pakopos iššęstinių studijų studentai, todėl apklausai buvo pasirinkti bakalaurantai, studijuojantys pagal iššęstinių (buvusių neakivaizdinių) studijų formą. Respondentų imtis suskaičiuota panaudojant 2008 m. duomenis (Vytauto Didžiojo universiteto 2008 metų veiklos ataskaita). Tuo metu universitete iššęstinę studijų formą buvo pasirinkę 2838 studentai. Remiantis K. Kardelio (2002) rekomendacijomis imties suskaičiavimui (p.311-323), buvo nustatytas imties tūris – 345 respondentai, kai paklaidos dydis – 5 proc.

Universiteto studentų apklausai naudota anketa. 8 anketos klausimai skirti tyrimo dalyviams įvardyti, jų nuomone, neformaliojo ir savaiminiu būdu įgytus mokymosi pasiekimus, siejant juos su mokymosi aplinka, studijomis, pasiekimus grindžiančiais įrodymais. Atsakydami į šiuos klausimus, studentai galėjo rinktis vieną ar daugiau jiems tinkančių atsakymų variantų. Dalis anketos buvo skirta respondentų demografiniams duomenims užfiksuoti. Tokiu būdu tapo įmanoma studentų neformaliojo ir savaiminiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų įvertinimo poreikį sieti su respondentų amžiumi ir turima darbo patirtimi.

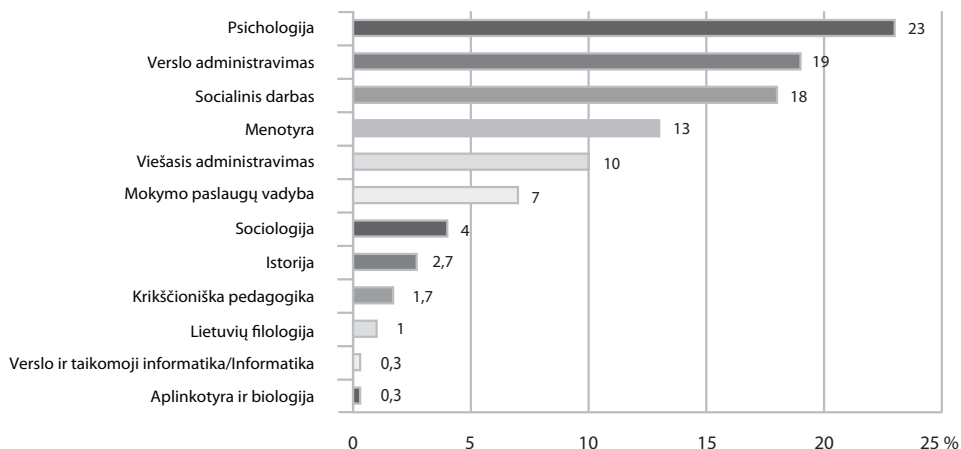
83 proc. tyrimo dalyvių buvo moterys. Beveik pusė (48 proc.) apklaustųjų buvo 21–25 metų amžiaus. Atitinkamai 11 ir 12 proc. respondentų buvo 18–20 ir 26–30 metų amžiaus. Mažiausiai, tik 8 proc., apklaustųjų sudarė vyresnio (41 ir daugiau metų) amžiaus asmenys.

Daugiausia (23 proc.) apklausoje dalyvavo Psichologijos programos studentai (žr. 1 pav.). 19 ir 18 proc. anketas pildžiusiųjų studentų atitinkamai buvo Verslo administravimo ir Socialinio darbo bakalaurantai.

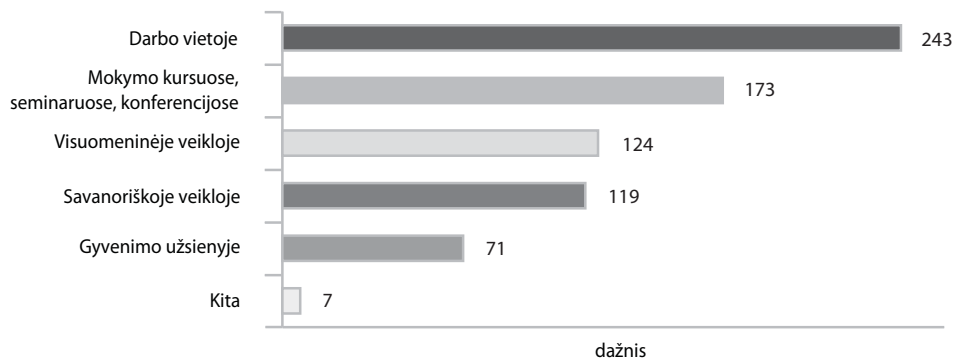
Respondentų paklausus „Ar turite darbo, visuomeninės veiklos ir pan. patirties?“, 87 proc. atsakė, kad patirties turi, 1,6 proc. apklausos dalyvių patirties nenurodė, tačiau toliau pildė anketą.

Tolimesnėje apklausoje dalyvavo 266 respondentai, t. y. tie, kurie neneigė turintys darbo, visuomeninės ir pan. patirties.

Studentų paprašius nurodyti, kokioje mokymosi aplinkoje jie įgijo patirties (buvo galima rinktis kelis variantus), paaiškėjo, kad dažniausiai (243 atvejai) pasirinktas atsakymas – mokymasis darbo vietoje (žr. 2 pav.). Mokymasis kursuose, seminaruose, konferencijose taip pat dažnai paminėtas (173 atvejai), neretai minimas netgi mokymasis užsiimant visuomenine ir savanoriška veikla (atitinkamai 124 ir 119 atvejų). Taigi beveik pusė (47 ir 45 proc.) apklaustųjų yra aktyvūs visuomeninės ir savanoriškos dalyviai. Gyvenimas užsienyje iššęstinių studijų studentų taip pat dažnai (71 atvejis) minimas kaip patirties šaltinis.

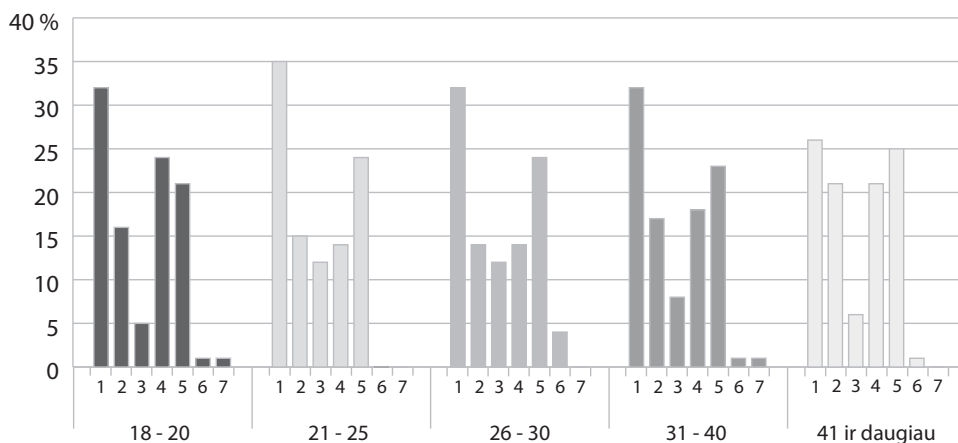
1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų programas

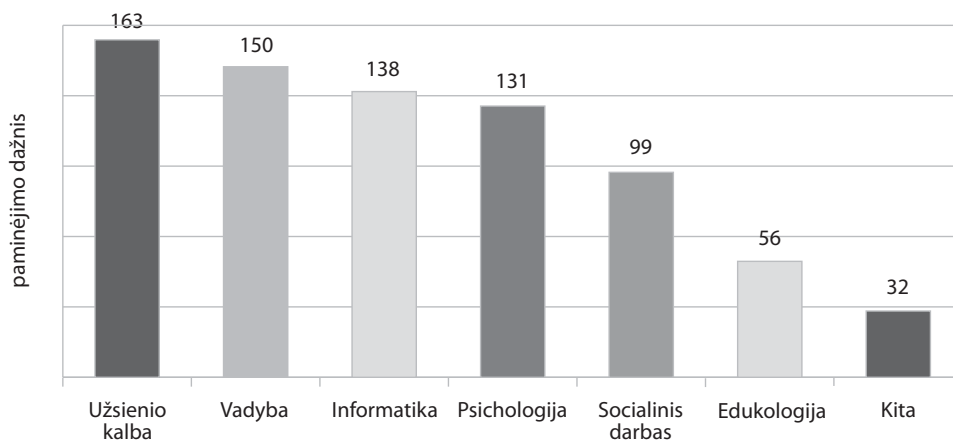
2 pav. Mokymosi aplinkos nurodymo dažnis

Tyrimo metu paaiškėjo, kad darbo vietoje įgyta patirtis, lyginant su kita mokymosi aplinka, nepriklausomai nuo studentų amžiaus yra dominuojanti (atsakymai svyruoja nuo 26 iki 35 proc.) (žr. 3 pav.) Antroje vietoje pagal dažnumą (nuo 21 iki 25 proc.) buvo minimas mokymasis kursuose, seminaruose ir konferencijose. Ši mokymosi patirtis išryškėjo vyriausio amžiaus respondentų (turinčių 41 metus ir daugiau) ir 26–30 m. amžiaus grupei priklausančių studentų anketose. Vyriausi respondentai taip pat dažnai (po 21 proc.) minėjo patirtį, įgytą atliekant savanorišką ir visuomeninę veiklą. Matyti, kad vyriausio amžiaus studentai pirmąją patirties, sukauptos atliekant savanorišką veiklą, atžvilgiu. Jauniausi studentai (18–20 m.) dažnai (21 proc.) minėjo patirtį, įgytą atliekant visuomeninę veiklą. Daugiausia mokytiis neformalioju ir savaiminiu būdu gyvenant užsienyje teko 21–30 m. amžiaus respondentams (po 12 proc. 21–25 m. ir 26–30 m. grupėse).

Anketoje buvo klausiami ir apie mokymosi sritis, kuriose, respondentai turi neformalioju ir savaiminiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų (reikia paminėti, kad tarp respondentų buvo tik trys filologai ir visi jie studijavo lietuvių kalbą). Dažniausias studentų atsakymas buvo „Užsienio kalba“ (163 atvejai) (žr. 4 pav.). Nors informatiką studijuojančių studentų buvo tik du, informatikos srities žinios ir gebėjimai būdavo pasirenkami išskirtinai dažnai (138 atvejai). Vadybos, psichologijos srityse žinių ir gebėjimų turintys nurodė atitinkamai 150 ir 131 studentai.

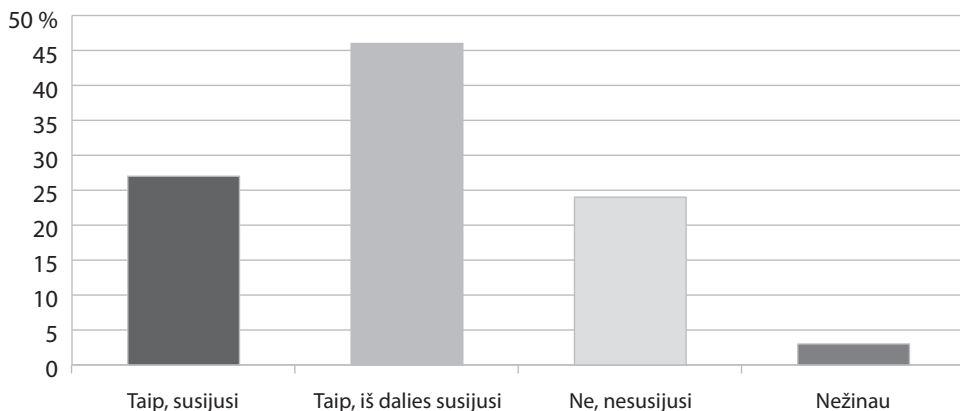

3 pav. Nuomonės apie mokymosi patirtį pasiskirstymas pagal respondentų amžiaus grupes: 1 – darbo vietoje, 2 – atliekant savanorišką veiklą, 3 – gyvenant užsienyje, 4 – atliekant visuomeninę veiklą, 5 – dalyvaujant mokymo kursuose, seminaruose, konferencijose, 6 – kita (įrašyti), 0 – visi atsakymai neigiami

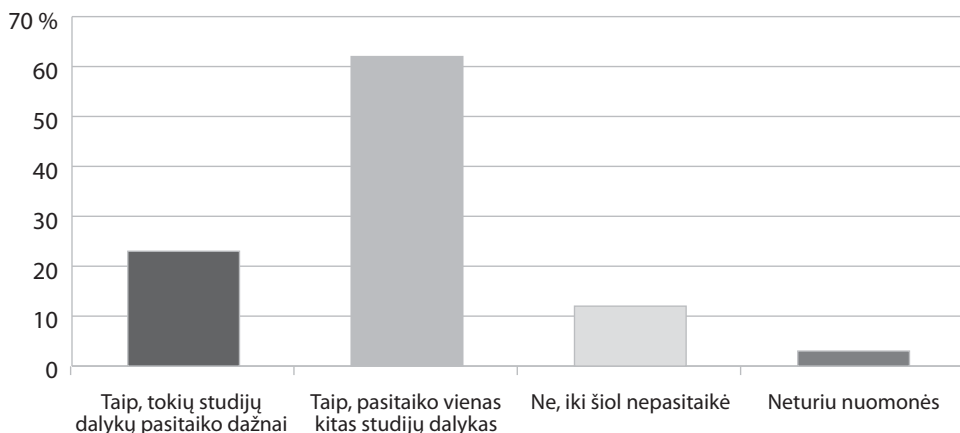

4 pav. Mokymosi sritys, kuriose studentai mano turintis neformalioju ir saviminiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų

Pastaruosius duomenis patvirtina atsakymai į klausimą „Ar respondentų turima patirtis susijusi su jų šiuo metu studijuojama studijų programa?“. Tai, kad pasirinkta studijų programa ir neformalioju bei saviminiu būdu įgyti mokymosi pasiekimai yra susiję, nurodė 27 proc. apklaustųjų (žr. 5 pav.). Vis dėlto 46 proc. respondentų nurodė, kad turima patirtis ir studijuojama programa susijusios tik iš dalies. Nemažai (24 proc.) studentų teigė, kad turimi mokymosi pasiekimai ir studijų programa nėra susiję, o 3 proc. apklaustųjų negalėjo nuspręsti, ar tarp studijų ir turimos patirties yra sąsajų. Teiginį, kad studijų programa ir turima patirtis yra susijusios, 23 proc. respondentų patvirtino ir nurodė, kad studijų metu dažnai būna studijų dalykų, kurių žinių ir gebėjimų respondentai mano jau turintis (žr. 6 pav.). Nedažnai, tik vienas kitas dalykas, kurio žinių ir gebėjimų jau turima, yra pažymėta 62 proc. apklaustųjų. Tik 12 proc. respondentų nenurodė tokių atvejų.

5 pav. Studentų turimos patirties ir studijų programos sąsajos

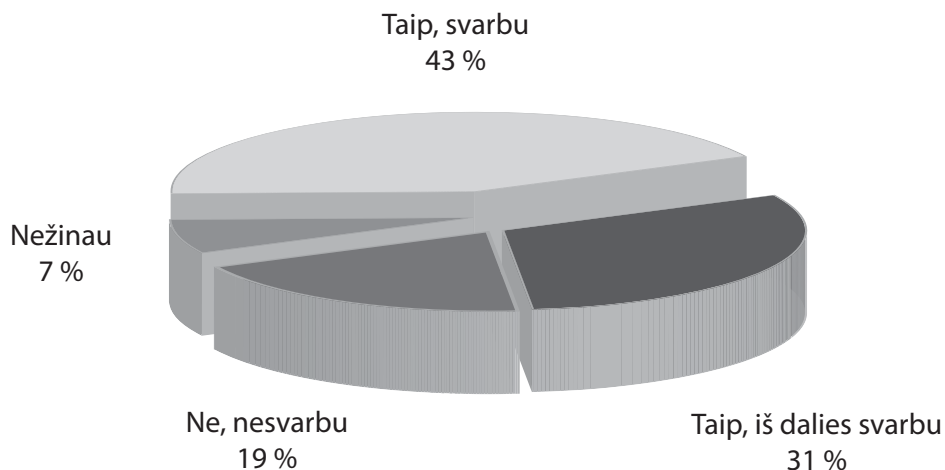
6 pav. Mokymosi pasiekimų ir studijų dalykų rezultatų sąsajų dažnis

Studentų pasiteiravus, ar jiems svarbu įsivertinti neformaliuoju ir savaiminiu būdu įgytus mokymosi pasiekimus ir už juos gauti akademinį kreditą, didesnė dalis apklaustųjų teigė, kad jiems tokia galimybė svarbi (43 proc.) arba iš dalies svarbi (31 proc.) (žr. 7 pav.). Vis dėlto nemažai respondentų (19 proc.) manė, kad jiems tokia galimybė nėra svarbi.

Atsakymas, kad mokymosi pasiekimų įsivertinimas yra nesvarbus, dažniausiai nurodytas 21–25 m. ir 31–40 m. amžiaus studentų grupėse (atitinkamai 20 ir 21 proc.) (žr. 8 pav.). Remiantis apklausos rezultatais, galimybė įsivertinti žinias ir gebėjimus svarbiausia yra jauniausiems (18–20 m.) studentams. Reikia paminėti, kad šios grupės respondentų mokymosi patirtis nė vienoje mokymosi aplinkoje, lyginant su kitomis grupėmis, nėra dominuojanti (žr. 3 pav.).

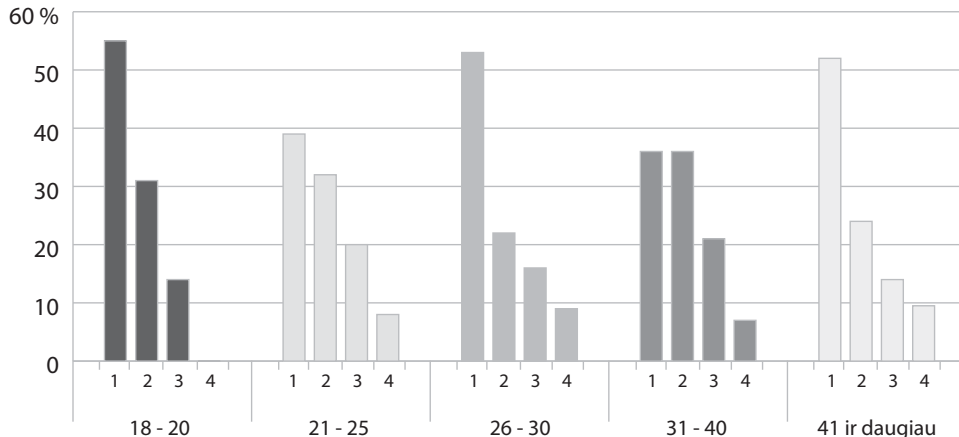
Anketinės apklausos dalyvių paprašius įrašyti pavadinimus dalykų, kurių akademinį kreditą jie siektų įsivertindami turimus mokymosi pasiekimus, dažniausiai (134 atvejai) respondentai nieko nenurodė. Likusiose 130 anketų rasti labai įvairūs atsakymai. Dažniausiai (po 35 atvejus) anketose buvo minimi vadybos srities dalykai (nurodyta, pvz., „administravimas“, „rinkodara“, „marketingas“, „personalo vadyba“) ir su psichologijos mokslu siejamos disciplinos, pvz., „konfliktų

7 pav. Studentų nuomonė apie mokymosi pasiekimų įvertinimo svarbą

valdymas“, „klientų konsultavimas“, „grupių teorija ir praktika“. Dažnai studentai minėjo užsienio kalbas (30 atvejų), informatiką ir programavimą (25 atvejai). Rečiau buvo nurodyti ekonomikos, socialinio darbo, meno, filosofijos ir edukologijos sričių dalykai (atitinkamai 15, 14, 13, 9 ir 8 atvejai). Teisės, biologijos, viešosios komunikacijos, sociologijos mokslams priskirtinos disciplinos minimos rečiausiai (atitinkamai 5,4, 3, 3 atvejai).

8 pav. Nuomonės apie turimų žinių ir gebėjimų įvertinimo svarbą pasiskirstymas pagal respondentų amžiaus grupes: 1 – taip, svarbu, 2 – taip, iš dalies svarbu, 3 – ne, nesvarbu, 4 – nežinau

Studentų paprašius nurodyti, kokius dokumentus, siekdami įsivertinti neformalioju ir savaiminiu būdu įgytus gebėjimus, jie galėtų pateikti, dažniausiai (110 iš 441 atvejo) pasirinktas atsakymas buvo „dalyvavimą mokymuose (kursuose, seminaruose, konferencijose) liudijančius pažymėjimus“. Darbdavio ir kolegų atsiliepimus, kaip gebėjimus liudijančius dokumentus, pateikti

galėtų atitinkamai 77 ir 71 apklaustieji. Rečiausiai (15 respondentų) darbo patirties nestokojantys studentai galėtų pateikti vertinimui karjeros planą. Įdomu yra tai, kad kalbant apie įrodymus, kurių dirbantieji stokoja, pateikiami atsakymai „kūrinių aprašai, nuotraukos, CD, DVD įrašas“, „pareiginiai nuostatai“ (atitinkamai 142 ir 120 atvejų).

IŠVADOS

1. Mokymosi visą gyvenimą idėjos plėtojimo kontekste keičiasi mokymosi veiklos ir mokymosi aplinkos įvairovė: ne tik mokymasis tradicinėse formaliojo švietimo įstaigose, bet ir veikla bendruomenėje, laisvalaikiu, mokymasis šeimoje, atliekant kasdienį darbą yra susiję su kintančiomis asmenų, piliečių funkcijomis ir vaidmenimis. Tokio mokymosi pasiekimų vertinimas ir pripažinimas tampa aktualus, nes lemia platesnes mokymosi ir socialinio aktyvumo galimybes, pažangą karjeroje, judant tiek horizontalia, tiek vertikalia kryptimis.

2. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimas yra procesas, apimantis keletą etapų, veiklų ir funkcijų, svarbių norint nustatyti ir įvertinti asmens mokymosi pasiekimus. Europos valstybių praktikoje esama įvairių įvertinimo procedūros etapų apibrėžimų, tačiau sutariama, kad *informavimas, konsultavimas*, kurio metu pasirengiama vertinimui, *vertinimas* ir *sprendimo priėmimas* yra pagrindiniai žingsniai siekiant mokymosi pasiekimų pripažinimo.

3. Apibendrinus empirinio tyrimo duomenis, matyti, kad daugiausia neformaliojo ir savaiminio būdu įgytos patirties studentai sukaupe mokydamiesi darbo vietoje, kursuose, seminaruose, konferencijose ir atlikdami visuomeninę veiklą; dalį reikiamų įrodymų (pažymėjimų, vadovų, kolegų, klientų atsiliepimų) studentai jau turi. Respondentų atsakymai rodo, kad išstęstinių studijų studentams yra svarbu studijuojant siekti neformaliojo ir savaiminio būdu įgytų mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo.

LITERATŪRA

- Berger P., Luckmann T. (1999). *Socialinės tikrovės konstravimas*. Vilnius, Pradai.
- Bjornavold J. (2000). *Making learning visible: identification, assessment and recognition of non-formal learning in Europe*. Cedefop, Thessaloniki.
- Bjornavold J. (2009). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimas Europoje: svarbiausi pasiekimai ir iššūkiai. *Aukštojo mokslo kokybė* (6). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Stasiūnaitienė E., Kaminskienė L. (2009). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertimo procedūros kokybiniai parametrai. *Aukštojo mokslo kokybė* (6). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Europos aukštojo mokslo erdvės link: atsakas į globalaus pasaulio iššūkius*. Švietimo ir mokslo ministerija. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/bp/Londono%20komunikatas_Europos%20aukštojo%20mokslo%20erdves%20link.pdf. Tikrinta: 2009-02-02.
- Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
- Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas, VDU.
- Lave J., Wanger E. (1991). *Situated Learning*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003–2012*. Vilnius, LŠMM.
- Mokymosi visą gyvenimą memorandumas*. Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras. Prieiga internetu: www.lssic.lt/alevel/pictures/Dokumentai/Teisine_baze/mokym_visu_gyv_strateg_memorandum.doc. Tikrinta: 2009-02-02.
- Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos-Bergeno laikotarpis*. Mykolo Romerio universitetas. Prieiga internetu: http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/direkcijos/

- studiju_direkcija/teises_aktai/Tarptautiniai%20teises%20aktai/Svarbiausi_Bolonijos_proceso_dokumentai_liet_angl.pdf*. Tikrinta: 2009-02-02.
12. *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos-Bergeno laikotarpis*. Mykolo Romerio universitetas. Prieiga internetu: http://www.mruni.eu/lt/padaliniai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/tarptautiniai_teises_aktai/. Tikrinta: 2009-02-02.
  13. *The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade*. The official Bologna Process website 2007–2010. Prieiga internetu: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf. Tikrinta: 2009-10-03.
  14. Tissot P. (2004). *Terminology of vocational training policy*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
  15. *Vytauto Didžiojo universiteto 2008 metų veiklos ataskaita*. Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga internetu: http://www.vdu.lt/senas/history/rekiausataskatos/2008_ataskaita.pdf. Tikrinta: 2009-10-03.
  16. Wilson B. G. (1995). Metaphors for instructions: Why we talk about learning environments. *Educational Technology*, Vol. 35, No. 5. 25–30.

SUMMARY

Learning is a complex and multidimensional subject-matter that exceeds far beyond formal education boundaries. Modern world regards learning as a variety of activities; it regards learning as both activities and roles that change depending on time and situation. Life-long learning widens the concept of teaching and learning, and learning self-management and autonomy are becoming important peculiarities of a person's activity and identity. Practical employment of life-long learning involves several main aims. First of all, it is a factor of economic growth, and the main incentive for the development of state, enterprise, and individual competitive ability. Secondly, it is a factor for citizenship promotion: learning is important for social integration, multi-cultural linkage, and community maintenance. Finally, learning is important for personal development, strengthening of personal value and life quality assurance.

The aim of the research is to highlight the topicality of validation of non-formal and informal learning achievements.

The object of the research is the topicality of validation of non-formal and informal learning achievements.

The aim of the article has been achieved by **having analysed and generalised scientific literature** and **having highlighted (by means of questionnaire survey) the topicality** of relevance to Vytautas Magnus university students to recognize and validate non-formal and informal learning achievements.

The article reveals the topic the validation of non-formal and informal learning achievement with regard to recognition of social value of such learning. It also highlights the students' objective to recognise and validate non-formal and informal learning achievements. In addition, it discusses how assessment and recognition of non-formal and informal learning achievements make higher education more accessible and make the process of study organisation more individualised and flexible.

Conclusions

1. The context of life-long learning development provides a variety of learning activities and learning environments: in addition to learning in traditional formal education institutions the pastime activities, learning in a family, and doing everyday work are related to changing personal and civil functions and roles. The recognition and validation of non-formal and informal learning

achievements is becoming topical as they determine wider learning and social participation possibilities, career advancement as concerns both horizontal and vertical movement.

2. The assessment of non-formal and informal learning achievements is a process involving several stages, activities, and functions that are important for the identification and assessment of personal learning achievements. The experience of European countries provides a variety of definitions for the stages of assessment; however, there is a unanimous agreement that the stages of information, consultation that allows preparation for the assessment, assessment, and decision making are the main steps towards the validation of learning achievements.

3. The data of the empirical research reveal that students gain most of the non-formal and informal learning experience at their work place, courses, seminars, conferences, public and social participation and have a part of evidence: certificates, references and recommendations. The answers of the respondents also reveal the relevance of recognition and validation of non-formal and informal learning achievements to the students of extended studies.

KEY WORDS:

---

non formal and informal learning, evaluation

ĮTEIKTA 2009 m. lapkričio mėn.

Dr. Eglė STASIŪNAITIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas
Kompetencijų centro vadovė, Edukologijos
katedros dėstytoja
Mokslinių interesų sritys: suaugusiųjų
švietimas, neformaliojo ir savaiminio
mokymosi pasiekimų vertinimas ir
pripažinimas, neformaliojo ir savaiminio
mokymosi pasiekimų įvertinimo kokybė.

Vytauto Didžiojo universitetas
Kompetencijų centras
S. Daukanto 27–401
LT–44249 Kaunas, Lietuva
e.stasiunaitiene@kc.vdu.lt

Vilma ŠLENTNERIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas
Kompetencijų centro konsultantė,
Edukologijos katedros doktorantė
Mokslinių interesų sritys: neformaliojo ir
savaiminio būdu įgytų mokymosi pasiekimų
pripažinimas studijuojant.

Vytauto Didžiojo universitetas
Kompetencijų centras
S. Daukanto 27–402
LT–44249 Kaunas, Lietuva
v.slentneriene@kc.vdu.lt